

ROZPRAWY I ARTYKUŁY

DOI : 10.14746/rie.2015.9.1

ZBIGNIEW CZACHÓR

Katedra Jeana Monnet

Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu

Kryzys w Unii Europejskiej. Propozycje nowych pól i pytań badawczych

Badacze integracji i Unii Europejskiej, zarówno specjalizujący się w ujęciu teoretycznym, jak i empirycznym, już dawno przyzwyczaili się do słowa klucza, które brzmi „agenda”. Analiza kryzysowych zachowań podmiotu politycznego, jakim jest Unia Europejska, powiązana musi być ściśle z agendą rozumianą jako zbiór elementów takich jak: zamiar, projekt, negocjacje, harmonogram i logistyka. Agenda ta jest wytworem działań i zamierzeń aktorów integracji (głównie państw członkowskich, instytucji UE i grup nacisku) funkcjonujących w oparciu o *acquis communautaire*, *acquis economique* i *acquis politique*, ale także badaczy i ekspertów, którzy operują w ramach *acquis academique* (dorobek naukowo-badawczy w zakresie studiów europejskich).

Zazwyczaj dokonuje się podziału agendy na: – *in spe* (spodziewaną lub oczekiwaną); – *ex ante* (zaprogramowaną); – *ex post* (poddaną ewaluacji). Świat nauki, ale też polityki interesuje dziś agenda *in spe*. Agenda ta jest konstruowana jako odpowiedź/reakcja na bieżące problemy (dysfunkcje) i potrzeby systemu integracyjnego.

Z uwagi na powyższe, warto teraz przejść do nowych pól i pytań badawczych, które z pewnością zdominują agendę naukową Unii Europejskiej na następne 10 lat.

I. Agenda badawcza. Ujęcie teorio-poznawcze

1. Przyczyn problemu w zakresie wypracowania prostego i jednorodnego opisu oraz analizy/wyjaśnienia sytuacji kryzysowej w Unii Europejskiej upatruje się wciąż i bez końca w:

- przeroście formy nad treścią. W bezkształtnej, nieprecyzyjnej unijnej formie mieści się za dużo treści. Stara forma wypracowana głównie w Traktacie z Maastricht nie mieści swej zawartości. Więcej – stara forma nie stworzy nowej rzeczywistości;
- braku prostoty, odświeżenia zasobów i celów integracyjnych;
- stopniu skomplikowania struktury integracyjnej i wielo-postaciowości strukturalnej i wielo-wątkowości systemu integracyjnego;
- zaburzonym procesie transferu i wykonywania kompetencji przekazanych przez państwa członkowskie na rzecz poszczególnych instytucji UE;

- skomplikowanym procesie redystrybucji sił i środków;
- kłopotach z identyfikacją i uznaniem obiektywnych prawidłowości przebiegu procesu integracji europejskiej (proces stawania się Unii Europejskiej);
- braku odniesień (możliwości porównań) do podobnych/zbliżonych międzynarodowych systemów integracyjnych;
- wpłeceniu integracji europejskiej w turbo-kapitalistyczne formy pomnażania zysku, skutkującym brakiem odporności UE na kryzys finansowo-bankowy, do którego doszło po 2005 r.

2. Badanie zmienności kryzysowej integracji europejskiej w różnych jej obszarach i czasie nadal nie pozwala na formułowanie wniosków posiadających walor uniwersalny i prognostyczny. Nie jest wobec tego możliwe teorio-poznawcze konstruowanie klarownego obszaru/zakresu badawczego opierającego się na gromadzeniu i identyfikacji wystarczającej ilości zmiennych mających wpływ na zdolność Unii Europejskiej do przetrwania. Zadanie to utrudnia impas paradygmatyczny w zakresie nowych kategorii, przesłanek czy też aksjomatów proponowanych w zakresie studiów europejskich.

Z uwagi na powyższe nic na to nie wskazuje, że możemy oczekiwać nowego jakościowo przełomu w świecie badań nad procesem/systemem integracji europejskiej. Nie istnieje tak naprawdę konieczna w takiej sytuacji debata inter-paradygmatyczna prowadząca do zastosowania w analizie Unii Europejskiej szerokiej palety teorii i ujęć teoretycznych z zakresu nauki o stosunkach międzynarodowych, teorii polityki, filozofii, socjologii, prawa a nawet psychologii (*crossover studies*). Próby połączenia wielu płaszczyzn analitycznych okazują się zadaniem niezwykle trudnym i zazwyczaj kończą się przerostem zamierzeń nad realną aktywnością badawczą. Mamy raczej do czynienia z wytwarzaniem mono-dyscyplinarnych form redukcjonizmu, ograniczającego i/lub upraszczającego sposoby wyjaśniania unijnej rzeczywistości.

Z uwagi na powyższe, w warunkach dysharmonii paradygmatycznej, kiedy nie ma praw i kryteriów lub kiedy prawa i kryteria są w stanie przejściowości i przekształceń, pozostaje tylko wiedza. Wiedza tak rozumiana to analiza bez syntezy, deskrypcja analityczna pozbawiona teoretycznego, a tym bardziej teorio-poznawczego uzasadnienia (Mrozek, 2011, s. 76).

3. Unia Europejska wyrwała się z realnej rzeczywistości. Z tego powodu mamy w niej do czynienia z nadwyżką sensu i kryzysem nadmiaru, a jednocześnie terrorem słabej formy (wręcz deformacją systemową). To dysfunkcjonalne odrealnienie agendy Unii Europejskiej prowadzić musi do zwrotu w stronę realnego. Albo przekształci się ona w organizację na kształt obecnej Rady Europy, albo pokona pogłębiającą się przepaść pomiędzy nominalnością traktatową a swą realną istotnością (Foster, 2010, s. 151). Ma to związek ze słabnącą mocą jej oddziaływania (zaangażowania) do wewnątrz, jak i na zewnątrz. Z tego względu w naukowym podziale kategorii *involvement* w procesie integracji europejskiej można wyróżnić kilka podziałów: *non-involvement*, *irregular involvement*, *regular involvement*, *harmful involvement*, *dependent involvement* (Moravcsik 2002, s. 603–624). Bez wątplenia coraz mniej miejsca w przestrzeni integracyjnej zajmuje dziś *regular involvement*. Z tego to powodu proces rządzenia w Unii Europejskiej naznaczony jest wciąż:

- konkurencyjnością zachodzącą między jej sztucznymi i naturalnymi wytworami instytucjonalnymi;

- wielością i wielkością produkcji i reprodukcji (dystrybucji i redystrybucji) instytucjonalnej;
- nieznośnym napięciem między interesami powszechnymi i partykularnymi;
- sporem wokół zdolności do działania systemu (wola mocy) a faktycznymi efektami działania systemu UE (Wallace, 2000. s. 450);
- deficytem nowych form współżycia – nowych reguły współżycia;
- różnorodnymi formami odgórną, rozproszoną i często wymuszanej solidarności;
- oddzieleniu suwerenności od jej aspektu terytorialnego;
- rozbudowanym systemem negocjacji wielu podmiotów integracji, które wchodzi z sobą w interakcje o charakterze transnarodowym, międzyrządowym i supranarodowym;
- zdecydowanie różnym rozumieniem historii, kultury i socjalizacji;
- brakiem zdefiniowanych granic kategoryalnych między człowiekiem a obywatelem (Zielonka, 2000, s. 7).

4. W teoretycznych rozważaniach dotyczących integracji europejskiej należy wziąć pod uwagę następujące nowe odniesienia/ujęcia analityczno-badawcze:

- integracji egzogenicznej – pochodzącej z zewnątrz i integracji endogenicznej – pochodzącej z wewnątrz;
- ambiwalencji – oscylacji między stanami przeciwstawnymi (integracja wewnętrzna i zewnętrzna), z pozoru wykluczające się, ale rzeczywiście wzajemnie się warunkujące;
- pozornej antynomii (sprzeczności) między sferą wewnętrzną i zewnętrzną, zarówno z punktu widzenia systemu Unii Europejskiej, jak i państw członkowskich;
- decentracji – nadmiernego koncentrowania się na jednym aspekcie rzeczywistości, powodującego jego subiektywne wyolbrzymienie. Prowadzi to do deformacji w myśleniu, postrzeganiu i ocenie badawczej integracji europejskiej;
- fiksacji – takiego utrwalenia nowych sposobów postępowania, sprawiających że zmiana staje się bardzo utrudniona, mimo że ten sposób (utrwalenie fiksacyjne) przestaje wystarczać w nowych sytuacjach;
- paradoksu: UE robi tyle dobrego, a tak wielu jej nie ufa;
- instytucjonalizmu egzystencjalnego (proces uskrainiania w postaci dwóch przeciwstawnych ujęć: ciągłej zmiany lub pełnego zastoj). S. Freud twierdził, że jakieś zdarzenie okazać się może przyczyną instytucjonalnej i egzystencjalnej traumy wyłącznie w efekcie późniejszego zdarzenia, które *post factum* zmienia znaczenie tego pierwszego, okazując się odroczonego skutkiem (Foster, 2010, s. 12–13).

II. Agenda badawcza. Ujęcie empiryczno-poznawcze

1. Unia Europejska jest niewątpliwie imperium: postmodernistycznym, pokojowym, opartym na prawie, ale imperium. Wszystkie imperia upadały zagrożone wewnątrz i zewnątrz. Podobnie jest i dzisiaj z Unią Europejską – to co się aktualnie dzieje można nazwać sytuacją przesilenia, która prowadzić może do załamania, ale też i „powrotu Unii do zdrowia” (Torreblanca, 2015).

Jedną z przyczyn kryzysu jest fatalna nieobecność odpowiedzialności. I to zarówno po stronie państw, jak i innych instytucji. Obie strony odrzucają odpowiedzialność za

problemy, niepowodzenia i dysfunkcjonalności. Jakże często słyszymy z ust polityków krajowych, że do takiego czy innego działania zmusza ich Unia Europejska. Urzędnicy unijni odpłacają się za to argumentem, że to rządy państw członkowskich blokują dalsze postępy integracji. Jedni, jak i drudzy zapominają, że Unia Europejska to nie tylko prawa/uprawnienia, ale także obowiązki, które należy realizować z poczuciem odpowiedzialności i solidarności. To takie proste, jak i trudne zarazem (Halik, 2012, s. 14).

2. Kryzys, którego początki sięgają roku 2005 wywarł poważny i trwały wpływ na poziom zatrudnienia w UE i jest on nadal dramatycznie niski. W 2013 r. bezrobocie wynosiło 10,8 proc. – przy czym różnice między państwami wahają się od 4,9 proc. w Austrii do 27,3 proc. w Grecji. W wielu państwach kryzys doprowadził do podniesienia podatków, zamiast do obniżenia wydatków. Nadal ograniczony jest dostęp do finansowania bankowego, szczególnie dla małych i średnich przedsiębiorstw. Ze względu na nagromadzenie deficytów przewiduje się, że dług publiczny osiągnie w najbliższych latach rekordową wartość i konieczne będzie dążenie do jego obniżenia, w szczególności w tych państwach, w których utrzymuje się on na poziomie powyżej 100 proc. PKB (Belgii, Irlandii, Grecji, Hiszpanii, we Włoszech, na Cyprze i w Portugalii). Poza tym wyzwaniem dla finansów publicznych jest zarządzanie kosztami starzenia się społeczeństwa – szczególnie kosztami emerytur i opieki zdrowotnej – oraz utrzymanie pobudzających wzrost wydatków na edukację, badania i innowacje (*Opinia*).

3. W Unii Europejskiej namnażają się kryzysowo sytuacje, z których nie ma dobrego wyjścia. Podatność na wewnętrzne i zewnętrzne uderzenia/ataki rośnie. Unia Europejska coraz mniej skutecznie radzi sobie z zarządzaniem ryzykiem.

Dotychczasowa przestrzeń wypracowywania kompromisów niesłychanie się skurczyła. Pojawiło się też zjawisko „wyczerpania pomysłów” co do przyszłości Unii Europejskiej. Z tego powodu tak rzadko słyszy się w ostatnich 5 latach o *finalite politique* procesu i systemu integracji Europy. Z drugiej strony my badacze nie możemy stać się ofiarą przekonania, że UE to zbiór samych ułomności/defektów. Nadal jest w niej osadzona racja – ostoja oraz zbiór wartości i zasad, które sprawiają, że wielkie oczekiwania narodów, społeczeństw i obywateli w zakresie celów integracji mogą być wciąż zaspakajane (Ray, 2004, s 51–55). Chodzi tu o takie zamierzenia jak: – usuwanie barier dzielących Europę; – wzmocnienie jedności gospodarek i zapewnienie harmonijnego rozwoju; – połączenie zasobów państw członkowskich; – ustanowienie wspólnego rynku (ze wspólnymi politykami) i docelowo unii monetarnej i politycznej; – koncentrację na reformie wspólnej polityki rolnej i Rynku Wewnętrznego; – przyspieszenie podwyższania poziomu życia ludzi.

4. Podejście Unii Europejskiej do przyszłości integracji musi brać pod uwagę następstwa wszystkich negatywnych/kryzysowych sytuacji w Europie. W związku z tym należy przyjąć, że UE w obliczu ewentualnych nowych kryzysów konsekwentnie wymagać będzie od wszystkich państw i instytucji prowadzenia pogłębionej unifikacji i harmonizacji w sferze polityki, gospodarki i prawa, w oparciu o wartości i zasady integracji. Wszyscy zainteresowani będą sobie musieli przypomnieć, że integracja to proces, który przynosi korzyści wszystkim stronom i nie jest odgórnie narzucany. Z drugiej strony Unia Europejska musi sprostać temu do czego została powołana. Jest traktatowo zobowiązana ułatwiać, a nie utrudniać życie państwom, narodom, społeczeństwom czy

też swym obywatelom. Na dodatek powinna głosić wszem i wobec, że zagrożeniom, które mogą się pojawiać na jej drodze należy przeciwdziałać stosując ciągłą weryfikację, monitoring i ewaluację przebiegu integracji oparte na mechanizmach i instrumentach wyprzedzających negatywne konsekwencje zaburzeń i dysfunkcjonalności systemowych. Musi ciągle eksponować fakt, iż ogromny wysiłek, który poniosła Europa nie może zostać „zmarnotrawiony” w wyniku ryzyk i zagrożeń, zarówno wewnętrznych, jak i zewnętrznych (Matthijs, Kelemen, 2015, s. 38–42).

5. 29 stycznia 2015 r. 28 ministrów spraw wewnętrznych przyjęło w Rydze „konkretny i ambitny,, plan bitwy z radykalną, islamistyczną propagandą i zapobiegania nowym zamachom w Europie. We wspólnej deklaracji przyjęto serię konkretnych działań. UE chce móc uczynić obowiązkowymi kontrole unijnych obywateli po ich przyjeździe na granice zewnętrzne strefy Schengen, zwłaszcza lotniska. Unia chce również zbudować europejski rejestr danych pasażerów samolotów, aby móc śledzić przemieszczanie się podejrzanych osób. Poza tym, zaopatrzy się w technologię śledzenia komunikacji w sieciach społecznościowych, blokowania stron, obrazów i wiadomości wykorzystywanych dla radykalizowania najmłodszych oraz mogącą rozszyfrować pewne komunikaty. To zadanie zostanie powierzone Europolowi – Europejskiemu Urzędowi Policji. I wreszcie, Unia Europejska chce pracować nad przyczynami radykalizacji grup muzułmanów w Europie, szczególnie w więzieniach, zapobiegać ich rekrutacji przez ruchy islamistów, uniemożliwiać ich wyjazd do stref konfliktów w Syrii, Iraku i Libii oraz lokalizować ich po ich powrocie do Europy, żeby nie byli w stanie szkodzić. Ocenia się, że do tych krajów wyjechało od 3000 do 5000 obywateli państw członkowskich, z tego 30% wróciło (*Terroryzm*, 2015, s. 5).

6. Doskonałą egzemplifikacją dialektycznej sprzeczności wewnątrz systemu Unii Europejskiej jest dyskusja międzyinstytucjonalna w sprawie wniosku dotyczącego rozporządzenia Rady UE proponującego ustanowienie Urzędu Prokuratury Europejskiej. Wzmocnienie ochrony interesów finansowych UE przyczyni się do wzmocnienia zaufania europejskich podatników w skuteczność działania instytucji krajowych i unijnych w walce z nadużyciami finansowymi powodującymi szkody dla budżetu UE, co jest szczególnie istotne w dobie obecnie panującego kryzysu gospodarczego. Efektywna ochrona budżetu unijnego w tym przypadku jest więc równoznaczna również z ochroną interesów polskiego podatnika (*Projekt*, s. 3).

7. Nikogo dziś nie trzeba przekonywać, że ocalenie upadającego projektu Partnerstwa Wschodniego staje się dziś jednym najważniejszych wyzwań europejskich. Imperialna polityka Rosji, a w konsekwencji wojna rosyjsko-ukraińska sprawiła, że wschodni wymiar Europejskiej Polityki Sąsiedztwa jest jednym z głównych celów polityki zagranicznej Unii Europejskiej. Trzeba przyznać rację tym, którzy uważają, że przyszłość Europy i jej Unii rozstrzyga się dzisiaj na Wschodzie, głównie na Ukrainie, ale też w Armenii, Gruzji czy Mołdawii. Zacieśnianie więzi tej części Europy z Unią Europejską jest nadal wyzwaniem chwili. UE nie może dopuścić, aby wschodnia granica Unii stała się nową żelazną kurtyną. Aby to uczynić Unia Europejska musi stać się jednością niepodzielną partykularnymi interesami (Czachór, 2014, s. 92–98). Etapem w stronę tej jedności będzie debata na temat nowej Europejskiej Polityki Sąsiedztwa oparta na czterech priorytetowych zagadnieniach: zróżnicowania, ukierunkowania, elastyczności, odpowiedzialności i widoczności. Wskazano już pięć dziedzin, w których

obie strony mają wspólne interesy: handel i rozwój gospodarczy, łączność, bezpieczeństwo, sprawowanie rządów, migracja i mobilność (Nowy, 2015, s. 1).

8. Unia Europejska i jej instytucje zmuszone są dziś udowodnić, że przyszłość polityki europejskiej musi być konsekwentnie oparta jest na równowadze pomiędzy pierwiastkiem europejskim a atlantyckim. Unia Europejska jest i będzie zdolna do wypełnienia zobowiązań, które wynikają z postanowień traktatowych i ze współpracy z NATO. Szczególnie tych dotyczących problemów na Bliskim Wschodzie (Syria, Irak, Izrael, Palestyna) i w północnej Afryce. Bez tego nie będzie wiarygodnym partnerem w relacjach z Waszyngtonem, ale także Moskwą i Pekinem.

9. Jednym z ważnych punktów agendy badań empirycznych w zakresie Unii Europejskiej staje się także bezpieczeństwo energetyczne Europy. W kontekście wzrastającego zapotrzebowania energetycznego nie pozostaje nic innego jak uparte i konsekwentne doprowadzenie do dywersyfikacji pozyskiwania gazu dla krajów członkowskich. To przecież Polska przez ostatnie lata i miesiące przekonywała i nadal konsekwentnie przekonuje, że solidarność energetyczna to nie piękne hasło, ale bezwzględna konieczność. Unia energetyczna musi stać się nowym wspólnym celem dla 28 państw członkowskich i wszystkich unijnych instytucji.

10. Nowym zadaniem badawczym w kontekście procesu zmian konkurencyjnych w UE (przeprowadzanych w oparciu o standardy europejskie) jest nadal analiza wpływu na rozwój potencjału gospodarczego Europy rozumianego jako połączenie aktywności na tym samym terenie różnych podmiotów władzy publicznej, przedsiębiorstw i obywateli. Do głównych uwarunkowań tego rozwoju zalicza się: stabilność i bezpieczeństwo międzynarodowe, kapitał krajowy i zagraniczny, spójność europejską – terytorialną i społeczną, otwarte granice oraz kapitał ludzki.

11. Ważną częścią agendy Unii Europejskiej i studiów europejskich będzie zaangażowanie na rzecz niedopuszczenia do podziału Unii na poziomy, prędkości czy kręgi, które miałyby zepchnąć państwa i instytucje na peryferie Unii. Problematyczna pozostanie też polityka w zakresie dalszego rozszerzania terytorialnego w kontekście akcesji do UE Serbii, Kosowa, Macedonii, Islandii i Czarnogóry. Jeszcze trudniej będzie z nadaniem nowych impulsów negocjacom z Turcją. Do tego dochodzi proces kontynuacji politycznego stowarzyszenia i integracji gospodarczej Armenii, Azerbejdżanu, Mołdawii, Gruzji i Ukrainy z Unią Europejską poprzez umowy stowarzyszeniowe.

III. Agenda końcowa. Finalne pytania badawcze

Z punktu widzenia ujęcia idealistycznego (liberalnego) „dobrem” finalnym, czyli właściwym celem egzystencji Unii Europejskiej miało być uczynienie z integracji europejskiej „dzieła sztuki”, gdyż dopiero na tej podstawie stosunki intra-narodowe przerozdzić się miały w świadomy akt tworzenia nowej jakości integracji zbiorowej (Lipowicz, 2013, s. 44). Unia Europejska, wbrew oczekiwaniom „ojców Europy”, nie została wspólnotą euro-poglądów, u której tkwi świadome i konsekwentne dążenie do realizacji interesu zbiorowego/grupowego. Ideologia integracyjna miała, ale nigdy nie stanowiła spójnego systemu. Zatem jeżeli dziś mamy do czynienia z wielością euro-poglądów i rozbieżnych wartości to nie jest to różnorodność twórcza, a destrukcyjna (Dudek, 2015).

Przygotowując się do analizy naukowej kryzysowej Unii Europejskiej poprzez odautorskie zaproponowanie nowych pól i pytań badawczych należy skoncentrować się także na następujących wytycznych:

- interesy narodowe państw członkowskich są do pogodzenia z interesem wspólnym Unii Europejskiej. Wymaga to jednak utrzymania zasady dialogu i kompromisu;
- żaden kraj UE nie może naruszać zasady niedyskryminacji, solidarności i spójności europejskiej;
- kraje członkowskie zobowiązane są ciągle udowodniać swą zdolność do wypełnienia zobowiązań integracyjnych, które na siebie przyjęły;
- partie polityczne i elity w całej Europie powinny podjąć próbę utrzymania wątego już konsensusu w sprawie UE i miejsca państw w Unii. Nie może być tu miejsca na pogłębiający się eurorealizm czy też eurosceptycyzm;
- droga do pełnego „skonsumowania” obecności w Unii Europejskiej poza dostosowaniami natury gospodarczej i prawnej opierać się musi na udziale społeczeństwa w tym trudnym i skomplikowanym procesie;
- nadal niezbędne konieczne jest precyzyjne zdefiniowanie wizji Unii, także w kontekście przyszłości integracji;
- polityka zagraniczna UE musi dążyć do osiągnięcia równowagi pomiędzy pierwiastkiem globalnym a europejskim.

Wobec tego pozostaje postawić końcowe pytania badawcze.

- Czy możliwa jest wspólna integracyjna przyszłość Europy?
- Czy element ogólnoeuropejski w unijnym „my”, ten do którego zdąża Europa, szukając „normalności”, może zwiększyć się kosztem elementu odrębnościowego? (Grudzińska-Gross 2015).
- Czy uda się, by zacytować W. Gombrowicza, „przewyciężyć” to co wydaje się dziś nieprzewyciężalne? Siła zbiorowa – mówił W. Gombrowicz – bierze się z „ustępstw z siebie”, z rezygnowania z indywidualnej wolności. Czy egoistyczna jednostka jest w stanie dobrowolnie ustąpić na rzecz mocy zbiorowości? Czy człowiek/obywatel może „wyżyć się w swym narodzie” czy też do tego „wyżycia się” potrzebuje większej europejskiej przestrzeni? (Gombrowicz 1971, s. 21–22).
- Czy integracja europejska wpisuje się w ewolucję przypadkową (stochastyczną) opartą na rozmytym albo niezdefiniowanym ostatecznie celu?
- Jakie dziś odnosimy korzyści badawcze z przekonania, że w Unii Europejskiej dominuje kryzysowa anarchiczność, nieciągłość (nieliniowość), fragmentaryczność, dysfunkcjonalny pluralizmu oraz strukturalna chaotyczność?
- Czy my badacze i znawcy integracji i Unii Europejskiej potrafimy właściwie odróżnić to co jest wyjaśniane (*eksplanandum*) od tego czym/jak to wyjaśniamy (*eksplanans*)? Czy w istocie to co robimy dziś nie powinno zostać nazwane dryfowaniem konceptualnym?

I jeszcze jedna końcowa już myśl. Unia Europejska znajduje się w szczególnym momencie swej historii. W wyniku ciągle trwającego kryzysu staje się luźnym skupiskiem państw. Aby przetrwać, potrzebuje silnego przywództwa gotowego przeprowadzić odważne i konieczne zmiany zrywające dotychczasowy *status quo*. Unia Europejska nie może rezygnować z metody wspólnotowej opartej na porozumieniu i kompromisie na rzecz akceptacji dla egoizmów narodowych i państwowych. Zasada reorganizacji

władzy oparta na liberalnym konformizmie jako recepta na kryzys jest dziś nie do zaakceptowania, w sytuacji gdy Unia, jej państwa i wspólne instytucje potrzebują jak nigdy trzech „es”: siły, solidarności i spójności połączonych z odwołaniem do wspólnych wartości i odpowiedzialności. Unia Europejska musi stać się na nowo wspólnotą opowieści (narracji) i dialogu w przestrzeni publicznej.

Bibliografia

- Czachór Z. (2014), 2019. *Powrót do przyszłości*, „Instytut Idei”, wiosna, nr 6.
- Dudek Z. W. (2015), *Ideologie i archetypy*, <http://teatrdramatyczny.pl>, 20.02.2015.
- Foster H. (2010), *Powrót Realnego. Awangarda u schyłku XX wieku*, tłum. M. Borowski, M. Sugiera, Wydawnictwo Universitas, Kraków.
- Gombrowicz W. (1971), *Dziennik (1957–1961)*, Instytut Literacki, Paryż.
- Grudzińska-Gross I. (2015), *Czego państwo narodowe potrzebuje?*, <http://teatrdramatyczny.pl>, 20.02.2015.
- Halik T. (2012), *Falszywi Mesjasze*, „Gazeta Wyborcza”, 30 czerwca–1 lipca.
- Lipowicz M. (2013), *Krytyka nowoczesnych stosunków społecznych jako podstawa ponowoczesnej sztuki życia – egzystencjalny wymiar dzieła Michela Foucaulta*, „Analiza i Egzystencja”, nr 21.
- Marcuse H. (1998), *Eros i cywilizacja*, tłum. H. Jankowska, A. Pawelski, Wydawnictwo Muza, Warszawa.
- Matthijs M., Kelemen R. D. (2015), *Europe Reborn*, „Foreign Affairs”, January–February.
- Moravcsik A. (2002), *Reassessing Legitimacy in the European Union*, „Journal of Common Market Studies”, vol. 40, Issue 4, November.
- Mrożek S. (2011), *Dziennik*, t. I: 1962–1969, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- Nowy kierunek europejskiej polityki sąsiedztwa: UE rozpoczyna konsultacje na temat przyszłości stosunków z państwami sąsiadującymi*, Komunikat prasowy Komisji Europejskiej, Bruksela, 4 marca 2015 r.
- Opinia na temat komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów: Europejski semestr w 2014 r.: zalecenia dla poszczególnych krajów. Pobudzanie wzrostu gospodarczego (COM(2014) 400)*, Bruksela 2015.
- Projekt stanowiska Rządu do COM(2012)11* przygotowany w związku z art. 7 ustawy z dnia 8 października 2010 r. o współpracy Rady Ministrów z Sejmem i Senatem w sprawach związanych z członkostwem Rzeczypospolitej Polskiej w Unii Europejskiej (Dz. U. Nr 213, poz. 1395), został przyjęty przez KSE 28 marca 2012 r. i został rozpatrzony przez Komisję ds. UE Sejmu RP podczas posiedzenia 28 marca 2012 r. oraz przez Komisję Senacką ds. UE w dniu 10 kwietnia 2012 r., Warszawa 2.03.2015.
- Ray L. (2004), *Don't Rock the Boat: Expectations, Fears, and Opposition to EU Level Policymaking*, w: *European Integration and Political Conflict*, red. G. Marks, M. R. Steenbergen, Cambridge University Press, Cambridge.
- Terroryzm: Unia Europejska przygotowuje plan bitwy*, „Biuletyn Fundacji Roberta Schumana”, nr 656, 3 lutego 2015.
- Torreblanca J. I. (2015), *Brussels has fallen*. The European Council on Foreign Relations Commentary, www.ecfr.eu, 1.03.2015.

Wallace W. (2000), *Collective Governance*, w: *Policy-Making in the European Union*, red. H. Wallace, W. Wallace, Oxford University Press, Oxford.

Zielonka J. (2000), *Enlargement and the Finality of European Integration*, „The Jean Monnet Working Paper”, nr 7.

Streszczenie

Od początku procesu integracji europejskiej badacze stawiają pytania dotyczące dynamiki i kryzysu integracji europejskiej. Proponowali i wciąż proponują nowe pola i pytania badawcze dotyczące teoretycznych i empirycznych ujęć problematyki nieprawidłowości w Unii Europejskiej, głównie ostatnich lat. W nurt ten włącza się też autor niniejszego artykułu odnosząc się do zmiennych (zależnych i niezależnych) określających rozpoznawaną analitycznie zaburzoną dynamikę integracji i Unii Europejskiej.

Zamiarem autora była ekspozycja zaburzonej dynamiki systemu Unii i procesu integracji europejskiej oraz towarzyszących im kryzysów, które wywołują w świecie nauki, polityki i mediów wiele często wykluczających się debat i polemik. Zarówno agenda badawcza o charakterze teorio-poznawczym, jak i empiryczno-poznawczym odnosi się do naukowego poszukiwania antykryzysowego *finalite politique*.

Treść zaproponowanego artykułu potwierdza pluralizm myśli integracyjnej, w ramach którego żadna pojedyncza teoria lub koncepcja teoretyczna nie wystarcza do wyjaśnienia komplikujących się, wielo-wektorowych kryzysowych zjawisk i interakcji wynikających z integracji europejskiej. Z tego względu „Unia w opisie i naukowej analizie” to nie zawsze to samo co „Unia w działaniu”. To sprawia, że mamy do czynienia z rosnącą autonomią koncepcji teoretycznych względem praktyki funkcjonowania integracji europejskiej.

Niniejszy tekst udowadnia również, że w teoretycznych próbach ujęcia integracji europejskiej oraz jej kryzysów dochodzi do swoistego przenikania jednych paradygmatów do drugich czy też samorzutnego rozprzestrzeniania i „zlewania” się wybranych elementów poglądów teoretycznych, do tej pory przypisywanych różnym wręcz odmiennym teoriom i koncepcjom.

Z uwagi na powyższe, autor proponuje czytelnikom podjęcie dalszych poszukiwań odpowiedzi na pytania dotyczące prawdy (obiektywnej i subiektywnej) o dysfunkcjonalnościach towarzyszących Unii Europejskiej. Odpowiedzi, które posłużyć mają również do inspiracji, kontynuacji i pogłębiania analizy dynamiki integracji europejskiej.

Słowa kluczowe: Unia Europejska, kryzys w UE, teoria integracji europejskiej

The European Union crisis. Proposals of new research fields and questions

Summary

Researchers have posed questions concerning the dynamics and crisis of European integration since its beginnings. They have proposed and continue to propose new research fields and questions on the theoretical and empirical approaches to the issue of irregularities in the European Union, in particular the most recent ones. The author of this paper joins this trend, and takes a standpoint with respect to the (dependent and independent) variables that define the distorted dynamics of EU integration which have been analytically determined.

The author intends to expose the distorted dynamics of the EU system and European integration, as well as the crises that accompany them, fuelling numerous academic, political and media debates and polemics. The research agenda of both an epistemological and empirical nature concerns the academic search for an anti-crisis *finalité politique*.

The paper confirms the pluralistic nature of integration ideology, where no single theory or theoretical concept suffices to explain the increasingly complex, multi-directional crisis-related phenomena and interactions following from European integration. Therefore “the Union as described and academically analysed” is not always equivalent to “the Union in action.” That is why we are dealing with the growing detachment of theoretical concepts from the practical activities within the process of European integration.

This paper demonstrates that the theoretical attempts at presenting European integration and its crises result in a certain permeation of paradigms between different concepts and in spontaneous promulgation and ‘merging’ of selected elements of theoretical outlooks that were assigned to quite different, or even contradictory theories and concepts.

Key words: European Union, crisis in the EU, theory of European integration